

Butlletí trimestral de l'Associació Cultural "Ràfol" (Xilxes)

L'Aljub

Número 37-38

D.L.: CS-119-1996

estiu-tardor 2004

EDITA Associació Cultural "Ràfol"

correu electrònic: rafol_ac@eresmas.com

www.perso.wanadoo.es/rafol_ac

"BIENVENIDO MR. GOLF ?"

La inclusió de bona part del nostre terme dins d'alguns projectes de creació de camps de golf ha alterat la tranquil·litat de la nostra població. El llaurador, fart d'anys perdent diners, veu una oportunitat d'or per arreglar-se el seu futur immediat. Però i el demà? Quines contrapartides tindrà el nostre poble per hipotecar bona part del seu terme?

LA POLÈMICA SOBRE EL VALENCIÀ,
¿UN FENÒMEN RECURRENT?
A QUI BENEFICIA?
(Més informació p. 3 - 9)

LA TROBALLA DEL CRIST
DE LA JONQUERA (18 gener 1625),
Transcripció literal de l'acta de la
troballa (pp. 10 - 17)

Nota de la Redacció de "L'ALJUB" .-

Benvolguts lectors:

Després de que, per problemes tècnics, el nostre butlletí no ha pogut estar amb tots vosaltres aquests darrers sis mesos, ara torna a estar a les vostres mans. Aquest número 37-38 presenta un augment en les seues pàgines, com un intent de recuperar l'espai perdut i com a necessitat de contar aquelles coses que no van poder ser narrades en el seu moment.

El present butlletí mostra 3 apartats clarament diferenciats: Dos d'ells motivats per l'actualitat socio-política del moment (els camps de golf projectats al nostre terme i les controvèrsies sobre el nom i la unitat de la nostra llengua) i l'altre, el relat de la troballa del Crist de la Jonquera, com una mena d'homenatge davant la proximitat del 18 de gener, commemoració de la troballa.

L'Associació Cultural "Ràfol" no vol deixar passar l'oportunitat que representa aquest publicació per tal de donar a conèixer, a tots els nostres lectors i al poble en general, un ambiciós projecte en el qual estem treballant. Durant el proper any 2005 la nostra associació complirà 10 anys d'existència, de participació en la vida cultural de Xilxes, en definitiva, de treball per la conservació i manteniment del patrimoni artístic, històric, etnològic i mediambiental del nostre poble. Per a celebrar-ho, estem preparant la publicació d'un llibre de fotografies sobre la vida quotidiana de Xilxes: la seua gent, les seues festes i tradicions, les seues aficions, esdeveniments socials, l'evolució del nostre poble, edificis desapareguts, ... ,en definitiva, una memòria gràfica dels darrers cent anys –poc més o menys- del nostre poble i de la seua gent. Per a dur endavant aquest treball necessitem la col·laboració dels nostres veïns i veïnes, de xilxers i xilxeres que vullguen ajudar-nos en aquest ambiciós treball. Encara que ja comptem amb un no gens despreciable fons fotogràfic (la majoria procedent dels membres de l'associació), ens agradaria poder comptar amb més aportacions per tal de que el llibre fora representatiu de tot el poble.

Des d'ací animem a tots els lectors perquè participen del nostre projecte i, al mateix temps, agraïm, a totes aquelles persones que desinteressadament ja ens han oferit fotografies, la seua col·laboració i l'interés per la cultura de Xilxes; sobretot per haver fet seu el nostre projecte, més enllà d'ideologies i d'interessos particulars. Esperem ser dignes de la confiança dipositada.

Associació Cultural "Ràfol"

Deu anys treballant per la cultura del nostre poble.

SUMARI:

-Nota de la Redacció	p. 2
-La unitat de la llengua	p. 3 - 7
-El govern espanyol i la llengua	p. 8 - 9

-Memòria escrita de la troballa del Crist de la Jonquera	p. 10 - 17
-"Urbanitzar para especular"	p. 18 - 19
-Històries del Camí "Ràfol"	p. 20

Edita: *Associació Cultural "Ràfol" (Xilxes)*

LA UNITAT DE LA LLENGUA.

(Vicent Valls. A.C. Ràfol)

Davant la polèmica sorgida al voltant del nom de la llengua que parlen els valencians l’A.C. “Ràfol” ho té molt clar i així queda reflectit als seus Estatuts:

Art. 4t. Finalitats.

Constitueixen els fins de l’Associació:

a.- **Impulsar l’ús, difusió i recuperació del VALENCIÀ, entès com a varietat dialectal de la llengua catalana,...**

Aquesta afirmació no és gratuïta sino que està fonamentada en nombrosos estudis filològics.

La comunitat científica estatal i internacional, romanistes (estudiosos de les llengües romàniques) i universitats d’arreu del món coincideixen en què la llengua catalana és una llengua romànica, plenament reconeguda i estudiada, que juntament amb el castellà, francès i italià, entre altres, té només un nom i multitud de variants dialectals. El domini lingüístic català comprén un territori de 60.832 km² (una magnitud superior a la de molts estats europeus, com Dinamarca, Suïssa,...) repartit administrativament entre el Regne de Espanya, la República Francesa, el Principat d’Andorra i la República italiana. (vore mapa adjunt). La mateixa llengua es parla amb variants o modalitats un poc diferents (que se solen anomenar **dialectes**). Això fa que puguem parlar de **català oriental** (subdividit en català septentrional o rossellonès, central i insular o balearic) i de **català occidental** (subdividit en nord-occidental o lleidatà i meridional o valencià). Per tant, el nom científic de la llengua com a tal és català, encara que adopte regionalment altres denominacions, com en l’antic Regne de València (País Valencià o Comunitat Valenciana), **valencià**.

La “**Real Academia Española de la Lengua**” (RAE) va elaborar un escrit signat pels seus membres on es reconeix la unitat de la llengua catalana.

“Los firmantes, miembros de número de las Academias Española y de la Historia, habiendo conocido la peculiar controversia que durante meses pasados se ha hecho pública en diversos órganos de prensa valencianos, acerca del origen de la lengua hablada en la mayor parte de las comarcas del País Valenciano, y a petición de personas interesadas en que demos a conocer nuestra opinión sobre este asunto, científicamente aclarado desde hace muchos años, deseamos expresar, de acuerdo con todos los estudiosos de las lenguas románicas:

Que el valenciano es una variante dialectal del catalán. *Es decir, del idioma hablado en las islas Baleares, en la Cataluña francesa y española, en una franja de Aragón, en la mayor parte del País Valenciano, en el Principado de Andorra y en la ciudad sarda del Alguer.*

Por todo ello, nos causa sorpresa ver este hecho puesto públicamente en duda y aun ásperamente impugnado, por personas que claramente utilizan sus propios prejuicios como fuente de autoridad científica, mientras pretender ridiculizar e incluso insultar a personalidades que, por su entera labor, merecen el respeto de todos y en primer lugar el nuestro.

Se hace fácil suponer que tras esas posiciones negativas se ocultan consideraciones y propósitos que en nada se relacionan con la verdad de un hecho suficientemente claro para la filología y para la historia.

Es culturalmente aberrante todo intento –como el que contemplamos- de desmembrar el País Valenciano de la comunidad idiomática y cultural catalana por la que, como escritores e intelectuales españoles, no tenemos sino respeto y admiración, dentro de la cual el País Valenciano ha tenido y tiene un lugar tan relevante.” 1975.

Firmantes: Dámaso Alonso, presidente de la Real Academia Española de la Lengua; Jesús Pabón, presidente de la Real Academia de la Historia; Agustín Millares; Miguel Delibes; Vicente Aleixandre, premi Nobel de Literatura; Emilio Alarcos; Fernando Lázaro Carreter; A. Buero Vallejo; A. Zamora Vicente; T. Navarro Tomás; Salvador de Madariaga; Luis Rosales; P. Sainz Rodríguez; el Marqués de Lozoya; P. Laín Entralgo; Miquel Batllori; Ramón Carande; José Mª Pemán; Camilo José Cela. Menció a parte merecen las firmas de todos los valencianos de las Academias Española y de la Historia: J. Ant. Maravall (Xàtiva), Rafael Lapesa (València), Manuel Alvar (Benicarló) y V. Enrique y Tarancón (Borriana).

Comunicat dels filòlegs romanistes reunits al **XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques** a la ciutat de Mallorca a l’abril de 1980.

“Els romanistes sotasignants, aplegats al XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, manifesten llur satisfacció pels avanços darrerament obtinguts en el procés de normalització de la llengua catalana; s’oposen, tanmateix, als intents de secessió idiomàtica que propugnen al País Valencià certs grups de pressió, per raons desproveïdes de base científica. El català, com qualsevol llengua, té una estructura definida i els romanistes del XVI Congrés consideren rebutjades aquests intents de fragmentació lingüística.”

Ciutat de Mallorca, abril de 1980.

Els romanistes estrangers eren entre altres: Albert Henry, Giuseppe Tavani, Takeshi Shimmura, Eugène Coseriu, Max W. Wheeler, Joseph Cremona, Helmut Lüdtke, Marius Wandruszka,...

No obstant, vejam com alguns **diccionaris i enciclopèdies defineixen el valencià.**

Font documental	Definició de valencià
Diccionario de la Lengua Española (Real Academia Española). Tomo II (h-z). 21ª edición. Edit. Espasa Calpe. Madrid (1994). pág. 2057.	<i>Variedad del catalán, que se usa en gran parte del antiguo reino de Valencia y se siente allí comúnmente como lengua propia</i>
Diccionario María Moliner del uso del español. Tomo II (i-z). 2ª edición. Editorial Greda S.A. Madrid (2002). Pág. 1350.	<i>Variedad lingüística emparentada con el catalán que se habla en Valencia.</i>
Diccionario Enciclopédico Ilustrado Sopena. Tomo V. Edit. Ramón Sopena. Barcelona (1979). Pág. 4378	<i>Lengua hablada en la mayor parte de la región de Valencia, perteneciente al grupo de dialectos occidentales del catalán.</i>
Diccionari pràctic de l'ús del valencià. Ediciones Bromera. 3ª edició. Alzira (2001). Pàg. 956.	<i>Varietat lingüística del català, parlada en part de la Comunitat Valenciana.</i>
Diccionari de la llengua catalana. Enciclopèdia catalana. Barcelona (1995).	<i>Modalitat del català parlat al País Valencià, català meridional.</i>
Nueva enciclopedia Larousse, Tomo XX. Edit. Planeta. Barcelona (1982). Pág. 10088.	<i>Dialecto del catalán, hablado en la mayor parte del País Valenciano. El valenciano pertenece al grupo de dialectos occidentales del catalán.</i>
Gran Enciclopèdia Valenciana. Tomo X. Difusora de Cultura Valenciana S.A. Castelló (1991). Pàg. 111.	<i>Denominació que tradicionalment rep la llengua catalana parlada al País Valencià.</i>
Diccionari Manual de la Llengua Catalana Pompeu Fabra. Edit. Edhasa. Barcelona (1983). Pàg. 1272.	<i>Modalitat del català dels valencians. Català meridional.</i>
Enciclopaedia Britannica. http://www.britannica.com/	<i>Catalan is closely related to Provençal, a language spoken in southern France. It is spoken by the majority of the population in Catalonia (Cataluña), Valencia, and the Balearic Islands. There are differences in the way Catalan is spoken in these three regions, and in the 1980s there were politically motivated disputes as to whether Valencian was a Catalan dialect or a distinct...</i>

Per si tot açò no fóra prou, el criteri científic i racional ha estat reconegut en diversos pronunciaments judicials de les més altes instàncies com són el **Tribunal Constitucional i el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana** en recents sentències.

a.- La unitat de la llengua catalana ha estat reconeguda pel Tribunal Constitucional, que és l'interpret suprem de la Constitució Espanyola, a través de la seua **sentència 75/1997, de 21 de març** sobre el nom de la llengua als Estatuts de la Universitat de València. Aquesta sentència admet explícitament la plena constitucionalitat del nom “llengua catalana”, al·ludint al seu clar suport científic, com a equivalent al de “valencià”.

El seu fonament jurídic quart estableix això:

“El Acuerdo de la Junta de Gobierno de la Universidad de Valencia, que fue impugnado en la vía contencioso-administrativa, y el art. 7 de los Estatutos de la Universidad donde encuentra cobertura, viene a establecer de consuno que la valenciana, lengua propia de la Comunidad Valenciana y, por ello, de su Universidad, podrá ser también denominada “lengua catalana”, en el ámbito universitario, sin que ello contradiga el Estatuto de Autonomía ni la Ley de las Cortes Valencianas mencionada al principio (Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià). La Universidad de Valencia no ha transformado la denominación del valenciano y se ha limitado a permitir que en su seno pueda ser conocido también como catalán, en su dimensión “académica”, según los propios Estatutos. No se rebasa, pues, el perímetro de la autonomía universitaria,

tal y como se configura legalmente y , por tanto, es indudable la validez de los preceptos en tela de juicio. (...)

Podrá discutirse cuanto se quiera sobre la pertinencia de que en el seno de la Universidad de Valencia la lengua propia de la Comunidad Autónoma se denomine indistintamente valenciano o catalán, pero, como ha quedado dicho, ello no contradice valores, bienes o intereses constitucionalmente tutelados y no vulnera precepto legal alguno. (...)

b.- Sentències recents del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (sentències 330/2004, 393/2004 i 677/2004) reconeixen explícitament aquesta identitat lingüística. Aquestes sentències responen als recursos presentats per Acció Cultural del País Valencià (ACPV), el Sindicat de Treballadors de l’Ensenyament del País Valencià (STEPV-IV), la Universitat de València i un col·lectiu d’afectats contra les ordres de 8 de maig de 2002 de la Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana en les quals no es reconeixia la llicenciatura en Filologia Catalana per a acreditar el coneixement del valencià (requisit lingüístic) en les oposicions als cossos de mestres i de professors d’ensenyament secundari.

L’argumentació que la Generalitat Valenciana havia donat per defensar l’exclusió era que l’Estatut d’Autonomia esmenta com a idiomes oficials el valencià i el castellà i que, per això, les ordres només feien referència a la llicenciatura en Filologia Valenciana (títol inexistent) exclouïen la llicenciatura en Filologia Catalana.

El TSJ de la Comunitat Valenciana, seguint la jurisprudència establerta pel Tribunal Constitucional en la sentència 75/1997 sobre el nom de la llengua en els Estatuts de la Universitat de València, afirma en aquest cas que *“no existe razón jurídica alguna que permita sostener que la titulación de Licenciatura en Filología Catalana no constituye titulación suficiente, (...), para eximir de la realización de la prueba de conocimientos de la lengua valenciana, pues aquella Licenciatura (la catalana) avala sobradamente el conocimiento de la lengua de esta Comunidad (Comunidad Valenciana), denominada oficialmente valenciana (la lengua) en su Estatuto de Autonomía, y en el ámbito académico catalana.”*

D’aquesta manera el Tribunal deixa molt clares dues qüestions: d’una banda, la validesa del títol de Llicenciatura en Filologia Catalana per a acreditar el coneixement de la llengua pròpia del País Valencià; i de l’altra, que el nom de la llengua tant pot ser el de valencià com el de català, i això amb els mateixos efectes jurídics i amb les mateixes conseqüències legals.

Altres organismes oficials de la Comunitat Valenciana.

a) **El Dictamen sobre la llengua del Consell Valencià de Cultura** aprovat pel seu Ple el 13 de juliol de 1998. Aquest Dictamen sobre qüestions lingüístiques va ser elaborat per encàrrec de les Corts Valencianes. En l’apartat **Sobre el nom, la naturalesa i la codificació del valencià** diu: *“El nostre Estatut d’autonomia denomina valencià a la llengua pròpia dels valencians, i per tant este terme ha de ser utilitzat en el marc institucional, sense que tinga caràcter excloent. L’esmentada denominació-valencià-, i també les denominacions –llengua pròpia dels valencians- o -idioma valencià- , o altres, avalades per la tradició històrica valenciana, l’ús popular, o la legalitat vigent, no són ni han de ser objecte de qüestionament o polèmica. Totes serveixen per a designar la nostra llengua pròpia, la qual compartix la condició d’idioma oficial amb el castellà.”*

El valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema lingüístic que els corresponents Estatuts d’autonomia dels territoris hispànics de l’antiga Corona d’Aragó reconeixen com a llengua pròpia.”

b) **L’Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL)** afirmava en un comunicat del dia 19-12-2003 que *“la diversitat onomàstica del valencià (els distints noms que s’empren per a denominar la llengua que es parla al País Valencià) no pot servir de base a iniciatives que projecten una imatge fragmentada del sistema lingüístic que els valencians comparteixen amb altres territoris”.*

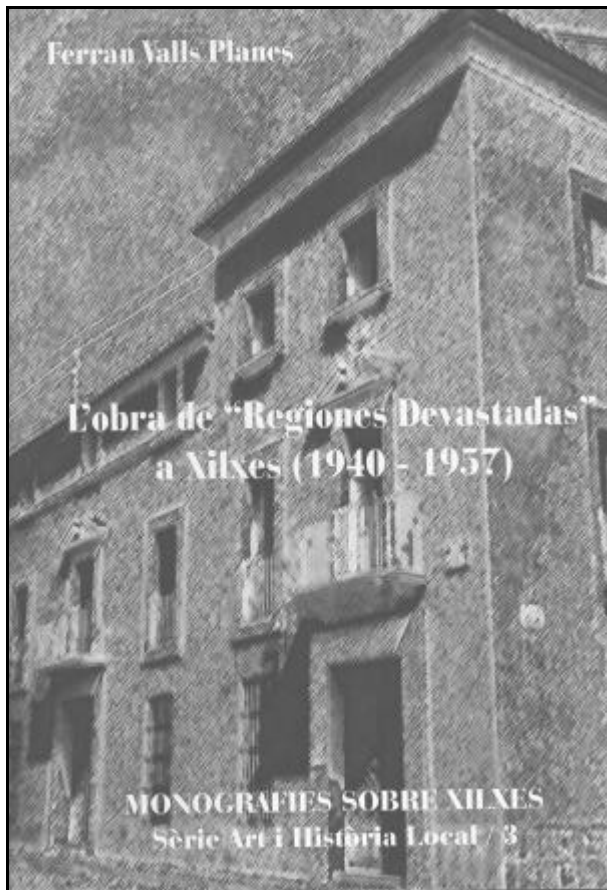
Conclusió: Científicament i acadèmicament no hi ha cap dubte. Legalment i jurisprudencialment, tampoc. Cal, d’una vegada per sempre, tancar aquest tema i dir les coses pel seu nom. **I el nom de la llengua tant és el popular (valencià) com l’acadèmic i universal (català).** La denominació estatutària o administrativa no pot ser una excusa ni constitueix criteri científic per diferenciar o considerar com a llengües distintes

dues o tres o quatre variants d’un mateix sistema lingüístic fonamentalment unitari quan a les seues estructures bàsiques. (aspecte que algun que altre grup polític no té en compte pel que darrerament s’escolta i es llig als mitjans de comunicació). Per a finalitzar caldria recordar les paraules d’un castellanenc il·lustre, Lluís Revest (València 1892-Castelló de la Plana 1963): **‘la solució millor per a les qüestions de nom es deixar-les conforme estàn i cadascú done a son parlar l’apellatiu més falaguer per als seus sentiments, sempre a condició de reconèixer sense vacil·lacions la unitat indisoluble de la llengua de València, Balears i Catalunya.’**

Fonts documentals:

- Article d’opinió El TSJ: clar i català d’Alfons i Francesc Esteve (Univ. De València).
- Diari Parlem (www.diariparlem.com).
- Diccionaris i enciclopèdies.
- Dictamen sobre la Llengua del Consell Valencià de Cultura.
- Informes del STEPV-Iv (www.intersindical.org/stepv/) sobre la llengua.
- Sentència núm. 75/1997 de 21 de març del Tribunal Constitucional
- Pérez Moragon, Francesc.: Les normes de Castelló. Quaderns 3i4. València (1982).
- Pitarch, V.; Palomero, J. i Pascual, V.: Penyagolosa 1. Llengua i cultura del País Valencià. Edit. Papers Bàsics 3i4. 4ª Edició. València (1984).
- Ruaix, J.: Valencià fàcil. Edició a càrrec de l’autor. Barcelona (1990).

* * * * *

**L’ASSOCIACIÓ CULTURAL
“RÀFOL”**

HA EDITAT EL TERCER
NÚMERO DE LA SÈRIE
MONOGRAFIES SOBRE XILXES:

**“L’obra de Regiones Devastadas
a Xilxes (1940-1957)”**

Un treball d’investigació sobre l’actuació
d’eixe organisme de reconstrucció durant
la postguerra. No deixes passar l’oportunitat
de conèixer més coses del teu poble.

Reserva un exemplar

El Govern espanyol atia el foc de la guerra de la llengua

La distinció entre català i valencià com a idiomes diferents en la sol·licitud feta pel Govern espanyol per a que es reconeixin les llengües cooficials de l'estat en el règim lingüístic de la Unió Europea, a revifat un foc que només han mantingut els sectors més reaccionaris valencians i espanyols. La mala fe del Govern que presideix el Sr. Zapatero demostra que l'expressió “*España plural*” està buida de contingut.

Pel seu interès adjuntem la carta adreçada al president del Govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, pels representants d'Òmnium Cultural, Obra Cultural Balear i Acció Cultural del País Valencià.

Carta oberta a l'excel·lentíssim president del Govern espanyol, senyor José Luis Rodríguez Zapatero

El dia 13 de setembre, el ministre d'Afers Estrangers del vostre Govern, senyor Moratinos, feia pública la carta oficial adreçada a les més altes instàncies de la Unió Europea en què les informava “del desig del Govern espanyol que en el curs de la corresponent reforma [...] es reconeixin l'estatut de llengües oficials” a les “llengües oficials a Espanya i àmpliament utilitzades per una part important de la població”.

La mesura, de què us felicitem ben sincerament perquè és un intent ambiciós de reconeixement igualitari de les llengües, conté, tanmateix, un punt que la invalida i que, al nostre parer, fins i tot podria desactivar-ne tota possibilitat d'èxit. La carta esmentava literalment “el català, el valencià, el gallec i el basc” com les llengües per a les quals es demanava l'oficialitat a la Unió Europea. És a dir, el senyor Moratinos presentava català i valencià com si fossin dos idiomes diferents.

D'entrada, ja cal lamentar que tot un Ministeri d'Afers Estrangers ignori —o potser vulgui ignorar— que es tracta de la mateixa llengua, encara que hagi estat recollida amb dues denominacions oficials en els respectius estatuts d'autonomia. I ací no podem deixar que ens assalti el primer dubte. Una doble denominació no hauria d'estranyar gens el Ministeri d'Afers Estrangers, perquè la llengua oficial de l'estat

només pot rebre el nom de *castellà* segons la màxima norma legal: la Constitució de 1978 (art. 3.1). En canvi, en els tractats europeus, la llengua del Regne d'Espanya és anomenada *espanyol*. Ara bé, això que s'admet amb naturalitat, amb un tractament unitari i sense escarafalls d'inconstitucionalitat, per al català implica tot el contrari: una divisió.

La qüestió que se'ns planteja és: si fins ara en aquest punt el vostre Govern havia parlat sistemàticament de “català, basc i gallec”, per què ara, per primera vegada, el senyor Moratinos hi ha introduït el “valencià”? Per què ho fa just al moment de demanar oficialment i per escrit la presa en consideració a la Unió Europea?

Incloure el *valencià* com a diferent del *català* implica ressuscitar la polèmica que s'atia artificialment cada volta que la nostra llengua ha de guanyar nous espais d'ús. Amb la polèmica garantida, la reivindicació de la comunitat lingüística catalana queda tocada. La iniciativa ja neix viciada i potser sentenciada. I la conseqüència és inevitable: si ni de portes endins som capaços de posar-nos d'acord, com volem que ens reconeixin a Europa? I si afegim una altra llengua a la nòmina, és més que probable que ens diguin que no pot ser. Així el Govern espanyol, tot complint formalment davant la unió Europea, quedaria alliberat de la responsabilitat d'un fracàs anunciat.

El ministeri d'Afers Estrangers i el Govern valencià, que es mostren tan esquisidament primmirats quan als noms oficials d'algunes llengües, han de tenir present que l'equivalència de les denominacions *català* i *valencià* està plenament resolta des del 1997 i confirmada en la seua completa constitucionalitat. El Tribunal Constitucional establí en la sentència 75/1997, del 21 d'abril, que el nom *valencià* no té caràcter excloent i ratificava de manera explícita la validesa de l'ús de *llengua catalana* com a equivalent acadèmic i propi de l'àmbit científic: “*la valenciana, lengua propia de la Comunidad Valenciana, y, por ello, de su Universidad, podrá ser también denominada 'lengua catalana' en el ámbito universitario, sin que con ello contradiga el Estatuto de Autonomía ni la Ley de las Cortes mencionada al principio [lleï d'ús i ensenyament del valencià]*”. En conseqüència, el Tribunal Constitucional, màxim intèrpret de la Constitució, dictamina que la denominació *català* no contradia l'Estatut d'Autonomia valencià i que aquesta es conforme al text constitucional, norma de rang superior de la qual emana i a la qual s'ha

d’ajustar l’Estatut.

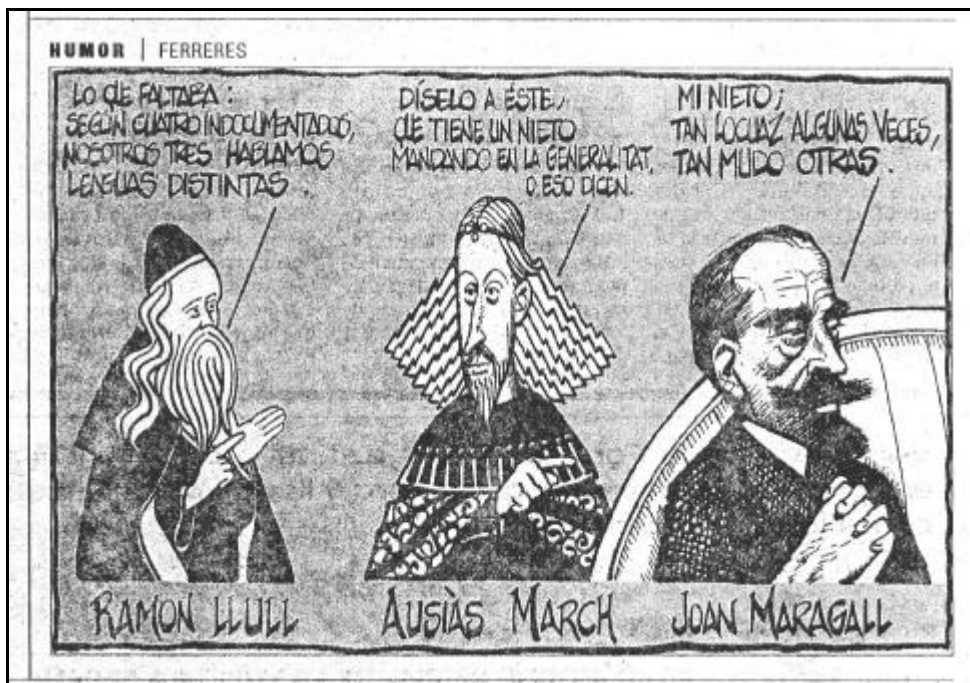
A més del Tribunal Constitucional i en aquest mateix sentit s’ha pronunciat reiteradament el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana. En quatre sentències dictades enguany mateix (330/2004, 393/2004, 518/2004 i 677/2004) ha dictaminat que la llicenciatura de Filologia Catalana “*avala sobradamente el conocimiento de la lengua de esa Comunidad, denominada en su Estatuto de Autonomía, y en el ámbito académico catalana*”.

Sol·licitem, per tant, al Govern espanyol que presidiu i també al Govern valencià que, en comptes de dividir el català al·legant arguments insostenibles quan a la legalitat i l’onomàstica oficial, no atemptin contra l’ordenament jurídic i es limitin a aplicar la doctrina del Tribunal Constitucional i del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana. Ús demanem també que no s’atiïn polèmiques ni enfrontaments socials, que només perjudiquen l’ús de la llengua. i sol·licitem que, si aquests dos governs volen mostrar-se escrupolosament respectuosos amb l’idioma que afirmen defensar, ho facin de l’única manera creïble: començant per ells mateixos, simplement usant-lo amb normalitat. Perquè constatem que l’administració de l’estat i de la Generalitat Valenciana són, de les instàncies oficials, les qui menys l’usen i les qui, fora de proclames identitàries i d’apel·lacions a la riquesa lingüística, menys el promouen.

Per resoldre aquesta situació us demanem, doncs, dues actuacions:

1. En primer lloc, que persuadiu el Ministeri d’Afers Estrangers que adopti la mateixa posició envers la unitat de la llengua catalana i el reconeixement oficial que s’aplica al castellà, que també rep denominacions diverses. Només amb aquesta actitud respectuosa i coherent podem estar segurs que, quan el Govern que presidiu demana que altres instàncies reconeixin la nostra llengua –mesura de què us felicitem-, tindrà una mínima garantia d’èxit, perquè predica amb l’exemple i pot sol·licitar a altres allò que ell ja compleix.
2. En segon lloc, que, d’acord amb els precedents jurídics abans esmentats, el vostre Govern atorgui ple reconeixement legal que el valencià és català, es a dir: una norma que tanqui definitivament qualsevol intent de secessionisme lingüístic (intent que només pot beneficiar els sectors polítics més reaccionaris) i deixi clar que el nom general de la llengua és *català* i que quan s’utilitza el nom *valencià*, recollit en l’Estatut d’Autonomia valencià, s’està fent referència a una varietat de la llengua catalana.

**Òmnium Cultural
Obra Cultural Balear
Acció Cultural del País Valencià**

MEMÒRIA ESCRITA

DE LA TROBALLA DEL CRIST DE LA JONQUERA

Ferran Valls (A.C. “Ràfol”)

A les festes del Crist de fa dos anys, al corresponent llibre de festes, vaig escriure un article (1) sobre un manuscrit, desaparegut de l'arxiu parroquial, en el qual es narraven de forma exhaustiva els fets ocorreguts eixe 18 de gener de 1625. Per falta d'espai no vaig afegir la transcripció literal del manuscrit, sinó que tan sols em vaig dedicar a comentar els fets allí narrats i a situar el text dins del seu context històric. El manuscrit en qüestió era una còpia realitzada a finals del segle XIX per l'aleshores metge de Xilxes, Lluís Cebrián Mezquita, d'un original datat en 1841. Aquest original era també una còpia manuscrita d'un altre text, conservat també a l'arxiu parroquial, elaborat cap a la meitat del segle XVIII. El motiu d'aquesta duplicat de documents no era altre que tindre una còpia perquè fora utilitzada pel predicador que, cada any, fera el sermó el dia de la festa. D'aquesta manera s'evitava la pèrdua o deteriorament de l'original (2).

En quant al text, el seu contingut és una relació de declaracions jurades de tots els personatges que es van vore implicats en la troballa. A través dels seus relats ens podem fer una idea bastant aproximada del que va succeir aquell matí del 18 de gener de 1625. Respecte a la forma del text, és a dir, com està escrit, presenta algunes incorreccions que, segons expressa Cebrián Mezquita en una nota manuscrita a principi del text, es deu a que “... *lo ha escrito quien tiene costumbre de manejar el castellano, pero sin conocer la ortografía valenciana (...)* Sin duda se copió al dictado esta copia de su original “. No obstant això, és una lectura fàcil i molt lleugera.

Ací us presente, doncs, la transcripció literal del manuscrit, el qual, després de quasi setanta anys d'haver desaparegut, torna a ser, encara que siga en esperit, patrimoni de tots els xilxers i xilxeres. Gaudiu de la seua lectura.

“Información sobre el hallazgo del SS^{mo}

Cristo de la Junquera de la villa de Chilches, sacada del original que obra en al Archivo de la Parroquia de la misma villa, de feliz memoria. Se trasladó a instancia de Don Manuel Nebot, Ecónomo de dicha villa, siendo clavario Bautista Querol. Año 1841.

Informació ex officio rebuda en la present Vila de Chilches de provisió del Sr. Miser Francés Sisternes Prebere Dotor en drets ofici en la Estació de Almazora per lo Ilustrisim Senyor Cardenal Espinola, Bisbe de Tortosa, acerca del Xpto es trobá en la Marjal herma de dita Vila de Chilches en dhuit dies del prepasat mes de Giner .

Die quinto februari anno
a nativitate domine MDCxxv^o

Pere Margalló, fill de Jaume Margalló quondam obrer de vila de la present vila de Chilches, declarant de hedad que diu ser de tretze anys poc mes ó menys, lo qual jura per nostre Sr. Deu ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a

E dix que lo que pasa en veritat es que en dhuit dies del propasat mes de giner, estant treballant ell dit relant en compañía de un germá seu en huna heretat tenen á la partida de les Jovades, prop de la majal herma, que seria entre nou y / deu horas ans mig jorn, tenint set anaren los dos junts á beure á huna palafanga que yavia prop de allí que yavia hon altres voltes acostumaven anar á beure, y aplegant á dita palafanga els paregué que laigua estava un poc bruta y, pasant un poquet mes avant, els paregué que era bona laigua y ell dit relant veu sobre laigua com un os, y com son germá ho hagués regonegut millor, li dix á ell relant alló Cristo es y mirant y regoneguentlo be veren de com hera un Cristo, lo qual estava sobre laigua que yauria mig pam de aygua y estava de sobines sens brasos y ell dit relant y ell dit son germá en veure la cara del dit Cristo se alteraren y sespantaren tant que no se atreviren á beure, ans be atemorisats anaren corrent á dar avis á

Tiburcio Valerian Salvador que estava prop de allí fent fahena, lo qual donant en dit avís juntament ab ell dit relant son germà tornaren á dit puesto y li mostraren dit Cristo, axí el dit son germá y lo dit Tiburcio Valerian Salvador es hestaren en custodia y guarda del dit Cristo y ell dit relant vingué á dar avís á la present Vila de Chilches al rector y Oficiales, y donant dit avís aná lo rector de la present Vila y oficiales y rector de Moncofa ab processó, y portaren dit Cristo á la Iglesia de la present Vila de Chilches. E asó y no alis ... etc^a = Per no saber escriure feu la creu +.

Dicto die

Joan Margalló. Laurador de la dita é present Vila de Chilches, é habitador, fill de Jaume Margalló quoandam obrer de vila, relant, de hedad que dix ser de quinze anys poc mes ó menys, lo qual jura á nostre Sr. Deu ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que lo que pot dir en veritat ell dit relant ab carrech de Jurament que té prestat es que en dihuit dies del porpasat mes de Giner del present any, fent fahena ell y Pere Margalló, son germá, en huna heretat del dit relant nomenada Jovada á la Partida de les Jovades, esta de la present Vila de Chilches, prop la Marjal, á la que serien entre huit y nou hores ans mig jorn, tenint aquells set y ganes de beure, anaren ell dit relant y ell dit son germá á beure á una Palafanga eo escorredor de aygua hon ells altres vegades fent fahena solien y acostumaven anar á beure, y aplegant á dit escorredor de aygua els paregué que estava un poc turbia, y pasaren un poquet més avant y veren que estava laygua clara y volent beure veu el dit relant sobre laygua de dit Escorredor una figura de un Cristo, la qual havia ja vist lo dit son germá, si no que li paragué que seria algun os, y ell dit relant dix al dit son germá mira, mira, quina figura de Cristo está allí sobre laygua, y dit son germá mirant y regonexent veu que hera figura de Cristo, la cual estava boca per amunt, sens brasos, dins de dit Escorredor ó Palafanga, tocant les espalles en laigua y los peus sobre uns jusquets; sespantaren y atemorisaren tant que no obstant no gosaren beure, ni tocar dita figura, ans be ab dita temor y espant, los dos junts corrent anaren á dar avís á Tiburcio Valerian Salvador, lo qual feya fa-

hena allí prop en huna heretat de son pare, lo qual deixá la fahena que fea y juntament ab ell dit relant y dit son germá tornaren á dit / puesto hon havien trobat dita figura de Cristo, y vent de la forma com desus dit estava, ell dit relant juntament ab lo dit Tiburcio Valerian Salvador sen estaren en custodia y guarda de dita figura de cristo y son germá dell dit relant vingué á dar avís á la present Vila de Chilches al Rector y Oficial, los quals tenint dit avís ab solemne profesó, y en asistencia de Mosen Pere Bernat prebere Rector de la Iglesia Parroquial de la Vila de Moncofar, araren á dit puesto, y prengueren ab molta reverencia dita figura de Cristo y el portaren á la Iglesia Parroquial de la dita é present Vila de Chilches. E asó e no alis ... etc^a. E per no saber escriure feu la señal de la creu +

Dictis die et anno

Tiburcio Valeriano Salvador. Laurador, de la present Vila de Chilches vehi e havitador, testimoni ... etc^a de edad que dix ser de vint y dos anys poch mes ó menys, lo qual jura ... etc^a dir i testificar veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que lo que pot dir y testificar ell testimoni en veritat ab cárrech de Jurament que de super te prestat de que en dihuit dies del propasaat mes de Giner que serien les mu hores poch mes ó menys ans mig jorn, estant ell testimoni fent fahena en una heretat de son pare á les Jovades, veu que venien corrent, devés ell testimoni, Pere Margalló y Joan Margalló, germans, als quals ell testimoni ventlos venir tan demudats y alterats los dix que que com venien tan corrent que yavia que fer, y dits Pere Margallo y Joan Margalló li respogueren desta forma, Valerian veniu que havem trobat en una palafanga un Cristo dins laigua, y ell testimoni ells dix, vosatros burlavos de mi, y sellavons li respogueren que no-s burlaven, que anás juntament ab ells y li mostrarien dit Cristo, així que en continent ells testimoni dexá la faena y aná juntament ab los dits Pere Margalló y Joan Margalló, germans, al puesto hon deyen havien trobat dit Cristo y aplegant á dit puesto dits Pere Margallo y Joan Margalló en lo dit li mostraren á ell, dit testimoni, dita figura de Cristo, y dit testimoni veu dita figura de Cristo que estava lo rostro per amunt devés lo sel, dins dit palafan-

Pintura sobre la troballa del Crist de la Jonquera
(Església Parroquial de l'Assumpció, Xilxes)

ga, les espalles tocant en laigua, y los peus sobre uns junquets, sense brasos; sens tocar aquell, ni atrevirse á tocarlo de veures lo rostro de dit Cristo, acorda dell y los dit Pere Margalló y Joan Margalló, germans, qui desus de que dit ell testimoni y lo dit chich, ço es lo dit Joan Margalló, es nestassen, com en efecte es nestaren, en custodia y guarda de dit Cristo, é lo dit Pere Margalló anás a dar avís á la vila, com en efecte aná, y que dita figura tindrà de llargaria poc mes de dos pams de alna (3), y on se trobá es part rasa y descuberta, y molt trastejada de pastors y bovers y de altra gent, y avent tingut avís en la Vila, Mosen Thomas Vidal, Reptor de la Vila de Moncofa y tots los oficials ab molta gent ab solemne prosessó ab molta devoció, anaren y portaren dita figura de Cristo a la Iglesia parroquial de la dita et present Vila de Chilches, y que ell testimoni no pot pensar que haja fet tal de llevar dits brasos á dita figura de Cristo, sino que seria algu Llutera, Moro ó Jueu, y que lo dit Cristo mostra ser figura molt

antiga y está molt devota per ço que á la llansada del costat y corona de espines y lo clau té clavat als peus es veu la sanch fresca com si poch ha que fos fet. E aso é no alis ... / etc^a = E per no saber escriure feu la señal de la creu + In inunctum etc^a.

Dictis die et anno.

Melchor Mora. Jurat en Cap de la present Vila de Chilches testimoni ... etc^a de hedad que dix ser de trenta hun any poch mes ó menys, lo qual jura ... etc^a dir veritat.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que lo pot dir en veritat es que en dihuit del proposat mes de Giner que serien nou hores poch mes ó menys ans mig jorn, vingué hun chich á la present Vila que nomena Jaume Margalló (4) y dá avis á Mosen Thomás Vidal, Reptor de la present Vila, y á ell testimoni com á Jurat y als demás Oficials, de com ell y son germá havien trobat huna figura de hun Cristo en laigua en una Palafanga, á les Jovades, y que ell testimoni ab dit Reptor y demás oficials y molta gent del poble juantament ab Mosen Pere Bernat, Reptor de Moncofa, anären ab profesó y veren dita figura de Cristo, la qual estava á la vora de la Palafanga, sobre un cubertor y hun coxí que lo dit Mosen Thomás Vidal, Reptor, qui deus ja lavia tret de laigua, y dita figura de Cristo estava sens brasos y es de llargaria poch mes de dos pams de alna, y que ab molta reverencia ell testimoni y los demás lo adoraren, y ab profesó ab molt devoció portaren dita figura de Cristo á la Iglesia de la present Vila, y que l puesto hon se trobá es de gran trasteig y pasatge de pastors de ganado y bous y de altra gent, y rasa y descuberta, y que haurá cinch mesos, poch mes ó menys, que un chich de la Llosa que guardaba vaques es trobá un bras de un Cristo en la marjal, lo qual té entés que l té Ernando Lopes que guardava en sa casa, lo qual bras de Cristo, per orde del Sr. Oficial, en lo dia de hui se ha portat á la Iglesia de la present Vila de Chilches, y en presencia del testimoni y dels demás oficials de la present Vila de Chilches y dels Oficials de la Llosa, present lo Reptor de la present Vila, per lo Sr. Oficial es feu la prova real, se ha vist ocularment de com dit bras se ha trobat dit chich de la Llosa es b bras dret aquell per aquell que falta á la dita gigura de Cristo y correspon al lloch á hon sesgarrá, y que havent

vist los puestos hon se ha trobat dit Cristo al de hon se ha trobat dit bras, ya distancia de hun tret de mosquet, y també en dies pasats dihuen que faltá una figura de un Cristo de la Ermita de Sent Anthoni qu está en lo terme de Bechí, son vinguts los Sindichs de dita Vila de Bechí juntment ab dit ermitá de Sent Anthoni á la present Vila á vuere si hera lo Cristo que-ls faltava de dita Ermita, é portant la creu del mateix Cristo, en lo punt que veren aquest, digueren que no hera aquest lo Cristo que á ells los faltava. E asó é no alias ... etc^a = E per no saber escriure feu la creu + In junctum etc^a ...

Dictis die et anno.

Juan Augian. De nació francés, laurador y habitant en la Llosa, testimoni ... etc^a, de hedad que dix ser de quince anys poch mes ó menys, lo qual Jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a

E dix que lo que pot dir en veritat és / que haurá cinch mesos, poch més ó menys, que anant guardant ell testimoni unes vaques per la Marjal, anant passtant dites vaques, veu en terra entre hunes herbetes que li paregué hun os, y se abaixá á pendrel y tantost (5) no adverí (6) lo que seria y de allí á hun poch, mirantlo ab atenció veu una má ab dits y un clau que la travesava, advertise llavonos que hera bras de algun Cristo, y així lo sen portá á la Llosa y el doná á Fernando Llopis, son amo, lo qual li dix que de hon lo havia tret, y ell testimoni li dix de com l'havia trobat en la Marjal, y que dit Llopis sel aturá conforme hui el té, y que en lo dia de hui, havent portat dit bras de Cristo, aquell per aquell que ell testimoni es trobá de Cristo en la Marjal, per orde del Sr. Oficial á la Iglesia de la present Vila de Chilches en presencia del Justicia y Jurats de la Llosa y presents Justicia y Jurats de la present Vila de Chilches, present Mosen Gaspar Castell, Reptor de la Vila de Almenara, y ell testimoni y molts altres, per lo dit Sr. Oficial, se feu la proba real de que si seria lo dit bras que ell testimoni trobá dels que falten al dit Cristo, se han trobat ha se ha vist ocularment y evidentment esser lo mateix bras dret que falta al Cristo que se han trobat en la Palafanga, ho ha hoit dir ell testimoni á tots los desusdits que estaven presents, y que aixi ell dit testimoni ab dit Sr. Oficial, Reptor de Chilches y Rep-

tor de Almenara, y Oficials de Chilches y de la Llosa son anats á veuren quanta distancia yavia del puesto hon se ha trobat lo Cristo fins hon ell testimoni se trobá el bras, y li pargue ya distancia de la hun lloch y puesto al altre un bon tret descopeta eo de mosquet. E asó ... etc^a = E per no saber escriure feu la creu + In junctum etc^a .

Dicto die

Mossen Thomás Vidal Prebere, Reptor de la parroquial de la present Vila de Chilches, testimoni ... etc^a, lo qual more sacerdotali jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a

E dix que pasa en veritat que en dihuit dies el proposat mes de Jiner del present any que serien les nou hores del dia ans de mitjorn, poch mes ó menys, aplegá hun chich á la present Vila de Chilches que-s nomena Juan Margalló y Jaume Melchor de Domingo, llaurador, de la dita é present Vila de Chilches veins e habitants, venint é aplegant dit Joan Margalló molt alterat y demudada la color del rostro, los quals digueren á ell, dit testimoni, y als oficials de la dita é present Vila, y feren relació de com en una palafanga eo escorredor havien trobat, dit Joan Margalló y Pere Margalló, hun Cristo sens brasos, y que ell dit testimoni ab compañía dels Justicia y Jurats de la present Vila anáren de continent al puesto hon trobaren dit Cristo, y aplegant veu ell dit testimoni dita figura de Cristo gitat cara per amunt sobre laigua y los peus tenia sobre uns junquets, patentment en part molt descuberta, tocant les espalles hun poch en laigua, y que ell dit testimoni se aginollá dins laigua de dit Palafanga y adorá dita figura ab molta reverencia, y adorat que laugué, tragué dita figura de dita aigua y el posá sobre el seu / manteu á la vora de dita Palafanga, y que ell, dit testimoni, y que la demás gent que allí acudí adoraren dita figura de Cristo ab los Oficials de dita Vila; la qual figura de Cristo seria de llargaria de poch mes de dos pams, sense brasos, ab moltes demostracions de la sanch així dels claus dels peus com de la llansada del costat y corona, ab lo rostro volt venerando, y que encontinent (7) enviá per adornos per a posarlos ab la desencia deguda, y portant un cubertor y un coixí ell testimoni prengué dita figura de Cristo ab tota la reverencia posible y el

pos' sobre dit cubertor y coixí, y restant allí gent en custodia vingué á la present Vila, fent repicar les campanes y es plegá la gent del Poble, Justicia, Jurats y demás Oficiais, y ab compañía de Mosen Pere Bernat, Reptor de la parroquial de la vila de Moncófa, ab solemne profesó prengué dita figura de Cristo ell testimoni, com á Reptor, y ab molta devoció portáren dita figura á la Iglesia de la present Vila de Chilches; y que haurá cinch mesos poch mes ó menys que es forma pública de que un chich habitant en la Llosa se habia trobat un bras de un Cristo en la Marjal, lo qual bras en lo dia de hui, per orde del Sr. Oficial, han fet portar dit bras que se havia trobat dit chich de la Llosa, y haventse fet la porva real en presencia dell, dit testimoni, y del Sr. Oficial y dels Oficiais de la present vila de Chilches y de la Llosa, y han vist ser ocularment dit bras que-s trobá dit chich de la Llosa haurá cinch mesos, poch mes ó menys, ser dit bras aquell per aquell lo bras dret del mateix Cristo se ha trobat sens brasos, y que del puesto hon se ha trobat dita figura de Cristo sens brasos es puesto comú que sol pasar y trastejar (8) per allí molta gent, com son Pastors de ganados y bovers y altra gent, y part descuberta y rasa, y que del puesto hon se ha trobat dita figura de Cristo, sens brasos, al puesto hon se ha trobat dit bras yaurá distancia de hun bon tret de mosquet, y que en dies pasats havent faltat de la Ermita de Sent Antoni, la qual está en lo terme de la vila de Bechí, juntament ab lo hermitá de dita Ermita, portant aquell una carta del Reptor, y Oficiais de dita Vila de Bechí, y la creu del dit Cristo, ab dita creu aquells portaven, encontinent digueren hunanimes y concordés que la figura del Cristo que á ells los falta de la dita Ermita de Sent Antoni no hera aquella ni aquell, y que ell testimoni no pot de hon ha prosehit dit fet si no que seria del temps dels Moros que ab oprobi haurien volgut llevar los brasos y maltratar dita figura de Cristo, ó de alguns lluterans enemigs de la Fé Católica, é asó é no alies ... etc^a. Dich ser ver tot lo contengut en lo sobredit Capítol, y per ser així fas la present firma de ma propia. Yo Mossen Thomás Vidal, prevere y Rector de la Parroquial de Chilches.

Eisdem die et anno

Nastasio Silvestre Salvador. Altre dels Jurats de la

dita é present Vila de Chilches, testimoni ... etc^a de edad que dix ser de vint y cinch anys, poch mes ó menys, lo qual Jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que pasa en veritat que en dihuit / dies del propasat mes de Jiner que serien les nou hores, poch mes ó menys, ans mitjorn, é aplegá á la present Vila de Chilches un chich de Margalló ab Jaume Melchor fill de Domingo, y portaven avís de com se havien trobat una figura de un Cristo en una palafanga devall les Jovades, y així ell testimoni ab compañía del Sr. Reptor y demes Oficiais anáren al puesto hon dit Cristo estava, y quant ell testimonio haplegá ya havien tret la figuraf de dit Cristo de laygua y posat sobre un coxi ab un cubertor baix, y que veu ell testimoni que dita figura estava sens brasos, y de llargaria poc mes de dos pams y molt devot, que á son pareixer no ha vist en sa vida figura de Cristo mes devot que aquell, la qual figura de Cristo, ab profesó ab molta solemnitat y devoció el portaren á la Iglesia de la present vila de Chilches y que en lo dia de hui ha vist ell testimoni que han portat á la present Iglesia de Chilches un bras de una figura de Cristo que haurá sinch mesos, poch mes ó menys, que un chich de la Llosa se trobá en la Marjal y que en lo da de hui, per orden del Sr. Oficial, dit bras de figura de Cristo se ha portat á la Iglesia de la present Vila de Chilches, y que en presencia del dit testimoni, en dit nom de Jurat, y laltre Jurat, son company, y demes oficials de la present Vila de Chilches, presents tots los oficials de la Llosa, present Mossen Thomás Vidal, prevere Reptor de la Parroquial de la dita é present vila de Chilches, y Mosen Gaspar Castell, Reptor de Almenara, per lo Sr. Oficial se feu la prova real y, ajustat dit bras de la figura de Cristo (que) se trobá lo dit chich de la Llosa, feta dita proba real per lo dit Sr. Oficial en presencia de tots los desusdits, se ha vist ocularment de com dit bras de figura de Cristo tenen los de la Llosa es lo bras dret, aquell per aquell, que falta á la dita figura de Cristo (que) se ha trobat sens brasos, per so que estant esgarrat lo dit bras de figura de Cristo encayxa y correspon al lloch hon sesgarrá, y que ha vist los puestos hon se ha trobat dita figura de Cristo y hon se ha trobat dit bras, que indica ell testimoni que ya distancia de un puesto á altre de un tret de Mosquet y que en dies pasats, di-

ent que falta huna figura de hun Cristo de la Ermita de Sent Antoni (9) han vingut á la present Vila de Chilches lo Sindich de dita Vila juntament ab lo Ermitá de dita Ermita, los quals portaven la creu del mateix Cristo que faltava, en lo punt que veren aquest digueren que ho here aquesta figura la que á ells los faltava, per so que la creu hera mes gran, y que no pot pensar ell testimoni qui ha pogut llevar dits brasos á dit Cristo, si no que algun lluterá ó Moro, ó algun enemich de la Fé Cathólica ho haurá fet. E asó é no alies ... etc^a. In junctum etc^a = E per no saber escriure feu la señal de la creu †.

Dicto die:

Juan Serra, Llaurador, habitant en lo lloch de la Llosa, ó (ras) de la present Vila de Chilches, testimoni ... etc^a. / de hedad que dix ser de quaranta anys, poch mes ó menys, lo qual jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que lo que pot dir en veritat es que en dihuit dies del porpasat mes de Jiner, estant ell testimoni fent fahena en la seua Jovada (que) te prop a la de Margalló, que serien les nou hores ans mitjorn, veu venir corrent á Pere Margalló y aplegant á ell, com lo veu venir tan demudat y descolorit, li dix chich qué tens, y ell dit chich, que a penes li podia parlar, li dix de com havien trobat, ell y son germá, en una palafanga hun Cristo en laigua sense brasos, y que restá allí hon dit Cristo está son germá y Tiburcio Valerian Salvador, y ell va corrent á dar avis á la Vila; y ell testimoni aná corrent hon dit Valerian estava, y aplegant veu ell testimoni dita figura de Cristo en dita palafanga, la cara per amunt, sense brasos, los peus sobre uns junquets y les espalles sobre laigua, y que tantost acudí la gent ab profesó adorant, ell testimoni, dita figura y tots los demés, y el portaren ab profesó á la Iglesia de la present Vila, y que hon trobarendita figura de Cristo es part rasa y de trasteig de Pastors y Bovers, y que no pot ser si no que algun lluterá é enemig de la Sta. Fé li llevá los brasos, y que ell testimoni sen aná de dita é present Vila de Chilches á la Llosa, á sa casa, e asó ... etc^a = In junctum etc^a. E per no saber escriure feu la creu †.

Eisdem die et anno.

Jaume Melchior de Domingo, Laurador y Lochtinent de Justicia de la present Vila de Chilches, de hedad que dix ser de quaranta cinch anys, poch mes ó menys, testimoni ... etc^a, lo qual Jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que en dihuit dies del propasat mes de Jiner, estant ell testimoni arrancant naps en la seua Jovada, que serien nou hores ans migjorn, veu venir corrent hun chich que-s diu Pere Margalló, abufegat y molt demudat, que a penes podia parlar, y li dix de com havien trobat, ell y son germá, hun Cristo en una palafanga anant a beure, y així donant avis á la Vila aná lo Reptor juntament amb lo Reptor de Monfoca y los oficials ab molta gent ab profesó molt solempna per dit Cristo, y que vent dita figura de Cristo en dita palafanga, lo rostro per amunt mirant al sel, sense brasos, huna figura de molta devoció, les espalles tocanat hun poc laigua, y que hon estava dit Cristo es part molt rasa y de molt trasteig de gent de bovers y pastors, y així en dita professó portáren dita figura de Cristo á la Iglesia de la present Vila, y que algun lluterá eo enemich de la Sta. Fé li hauria llevat los brasos. E asó é no alies etc^a. In junctum etc^a = Per no saber scriure feu la creu †.

Dicto die.

Francés Albero Ferrer, del lloch de Pusol, habitant en la present Vila de Chilches, de hedat que dix ser de sexanta y set anys, poch mes ó menys. Testimoni ... etc^a lo qual jura ... etc^a, dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que pasa en veritat que en dihuit dies del propasat mes de Giner, que serien les nou hores ans mitjorn aplegá nova á la present Vila de Chilches de que se havia trobat un Cristo en la Marjal, davall de les Jovades, en una palafanga, y ell testimoni oint dita nova, ell y altres encontinent anaren á veure dita figura, y veu que á yavia allí gent y veu una figura de un Cristo sense bra / sos en una palafanga eo escorredor, lo rostro mirant al sel, molt devota figura tant que li par á ell testimoni que en sa vida ha vist figura de Cristo tan chica (10) y tan devota per ço que no tindrà, segons ell astima, sino poch mes de dos pams de alta, y les espalles toquen en laigua de dita palafanga y los peus sobre huns junquets; y ell testimoni adorá dit Cristo, y sen

torná á la present Vila, restant allí molta gent, y aplegant á la Vila cercá dos trosos de cabirons eo bigues y feu una creu y adorná aquella ab una guirlanda ab moltes flors, y al partir de la profesó ell dit testimoni prengué la creu al coll ab huna exada y se avansá davant de la profesó, per ço que, quan dita profesó aplegás, ell testimoni ja hagués clavat y fixat dita creu ell portava en lo lloch y puesto hon se trobá dita figura de Cristo, y axí, haplegant dita profesó, tota la gent adorá dita figura y ab molta reverencia ab la dita profesó portáren dita figura de Cristo a la Iglesia Parroquial de la present Vila de Chilches, y que dita figura li par a ell testimoni que-s molt antiga, y lo que mou á mes devoció es que la llansada del costat y lo clau dels peus es veu la sanch á tan fresca com si de poch se hagués fet, y lo que mes admira (es) que se ha trobat en lloch y puesto ras y de molta trasteig de gent, així de bovers com de pastors, y que no pot creure ell testimoni sino que algun lluterá ó enemich de la Sta. Fé Catholica llevaren dits brasos de dita figura, y també te entés ell testimoni que en lo dia de huy, per orde del Sr. Oficial, se ha portat lo bras de Cristo (que) tenien en la Llosa que també es trobá en la Marjal, y feta la prova real si seria algú dels brasos (que) faltaven á dita figura, y feta dita prova se ha vist y deixat de veure esser dit bras dret del Cristo (que) se ha trobat sens brasos. E asó ... etc^a. Yo Francés Alberó.

Dictis die et anno.

Felipe Escolano. Llaurador de la present Vila de Chilches, de hedat que dix ser de trenta nou anys poch mes ó menys, testimoni lo qual jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a.

E dix que lo que pot dir en veritat es que en dihuit dies del proposat mes de Giner estant ell testimoni fent fahena en huna heretat te al Pouador, nomenada potraxet, veu venir á Pere Margallo, fillastre dell dit testimoni, corrent alterat y demudat, que a penes podia parlar, y dientle ell testimoni com á padastre que li es que con venie tan alterat y demudat, dit Pere Margallo, son fillastre, li dix de com ell y son germá se havien trobat un Cristo en una Palafanga, sense brasos, bax en la Marjal baix la Jovada de Domingo Salvador, notari, y axi dit Pere

Margalló pasá á dar avis, á la present Vila de Chilches, al Reptor y Jurats y demás oficials, los quals ab solemne profesó, juntament ab lo Reptor de Moncofa, anaren per dit Cristo y el portaren á la Iglesia parroquial de dita é present Vila de Chilches, y que, ans que portaren dit Cristo del dit puesto á la Parroquial de la present Vila com dit te ell testimoni á ell dihen lo trobaren, y veu dita figura de Cristo en dita pala fanga sens brasos, lo rostro per amunt devés lo sel, les espalles tocant en laigua y los peus damunt de huns junquets, mostrand dita figura ser molt antiga, pero de gran devoció, per ço que la sanch de la llansada, peus y corona despines, la sanch se deixa de veure tant fresca com si de poch se hagues debuxat, dita figura se ha trobat en lloch y puesto tan ordinari de trasteig de bovers y pastors y altra gent y part rasa que fa estar espantada la gent, y que ell testimoni no pot pensar sino que algun lluterá, moro y jueu, ó altre enemig de la Sta. Fé Catholica es lo que ha maltratat y llevat los brasos de dita figura de Cristo. E asó y no alies ... etc^a. In junctum etc^a . = E per no saber escriure feu la creu +.

Dictis die et anno.

Antoni Mora. Justicia de la present é dita Vila de Chilches, testimoni ... etc^a, de hedat que dix ser de trenta huit anys, poch mes ó menys, lo qual jura ... etc^a dir veritat ... etc^a.

Fonch interrogat ... etc^a

E dix que pasa en veritat que en dihuit dies del proposat mes de Jiner, per un chich de Margalló, que serien les nou hores ans mitjorn, vingué nova á la present vila de com ell y son germanet se havien trobat hun Cristo en una palafanga, així encontinent, oint dita nova, ell testimoni juntament ab Mossen Thomás Vidal, Reptor de la present vila, y altres persones anaren hon dit chich los mostrá habien trobat dit Cristo; haplegant ell testimoni veu una figura de un Cristo, sens brasos, en huna palafanga sobre laigua, el rostro mirant al sel, y los peus sobre uns junquets, de llargaria de dos pams de alsá poch mes, y així dit Reptor se aginollá en laigua y ladorá y despues de averlo adorat se llevá lo manteu y el posá sobre les herbes, y ab molta reverencia prengué dita figura de Cristo y la posá sobre el sue manteu; y feu portar de la Vila hun cubertor y un coixí y prengué dita figura de sobre dit

manteu y la posá sobre dit cubertor y coxí, y ell, dit testimoni, adorá dita figura la qual mostra esser molt antiga y molt venerable y de molta devoció, per ço que de la llansada del costat, corona de espines y claus dels peus es deixa de veure la sanch á tant fresca com si poch se hagués fet; la qual figura se ha trobat en part rasa y patent, y de molt de tra-teig de gent de bovers com de pastors, y de allí portaren dita figura ab solemne professó á la Iglesia de la present Vila de Chilches, y que en lo dia de hui ha vist ell testimoni que, per orde del Sr. Oficial, han portat de la Llosa hun bras de un Cristo que haurá cinch mesos, poch mes ó menys, que un chich de la Llosa se trobá en la Marjal, y que dit oficial en presencia de ell testimoni, present lo Reptor de la Vila de Almenara, y presents los oficials de la Llosa y los de la present Vila de Chilches, se feu la prova real per veure si dit bras (que) se aportá de la Llosa seria algú dels que faltaven á la figura (que) han trobat sens brasos; se ha vist ocularment de com dit bras (que) tenen los de la Llosa es lo bras dret, aquell per aquell, que falta á la figura de Cristo sens brasos, y a hon se ha trobat dit bras que li par que ya distancia de hun puesto á altre hun bon tret de mosquet, y que no pot creure ell testimoni si no que algun enemich de la fe catholica llevá los brasos á dit Cristo. E asó y no alias ... etc^a. In junctum ... etc^a. E com no sabes escriure feu la señal de la creu +.

Dich yo Mn. Thomás Vidal prevere y Reptor de la parroquial de la vila / de Chilches, ser ver tot lo contengut en lo present Capítol, y per així fa la present relació de ma má propia en lo susdit dia, mes y any. Mn. Thomás Vidal.

Jesus. E per que á la present Informació de testimonis en les presents quince cartes, la present compresa, no duptantse al lineat que ya al peu de la deposició de Mn. Thomas Vidal, reptor de la parroquial de la Vila de Chilches, plena fe sia donada y atribuïda, Yo, Domingo Salvador, notari publich rebedor de dita Informació en lloch y per lo servici del Sr. Oficial de la Estació de Almazora, assi posse mon acostumat de art de notaria. Sig + ne = Ita approbat Nosi infrus manus propria (varios interlineados del original).

Copia hujusmodi in his decem et septem foliis presenti comprehensa concordat fideliter cum suo originali recondito, custodiato et archivato in Archivo Curiae Ecclesiae Dertusensi. Et ut presenti copiae tamquam suo originali plena fides ab omnibus tam in Judicio quam extra adhibeatur.

Ego Carolus Sabater autoritate apostolica notari scribe et Archivarius Curiae Ecclesiae Dertusensi praedictae hic subscribo, et meum solitum cum impressione sigilli ejusdem curiae die xvij mensis Novembris anno a nativitate Domini MDCCLV appono.

Locus signis “.

NOTES.-

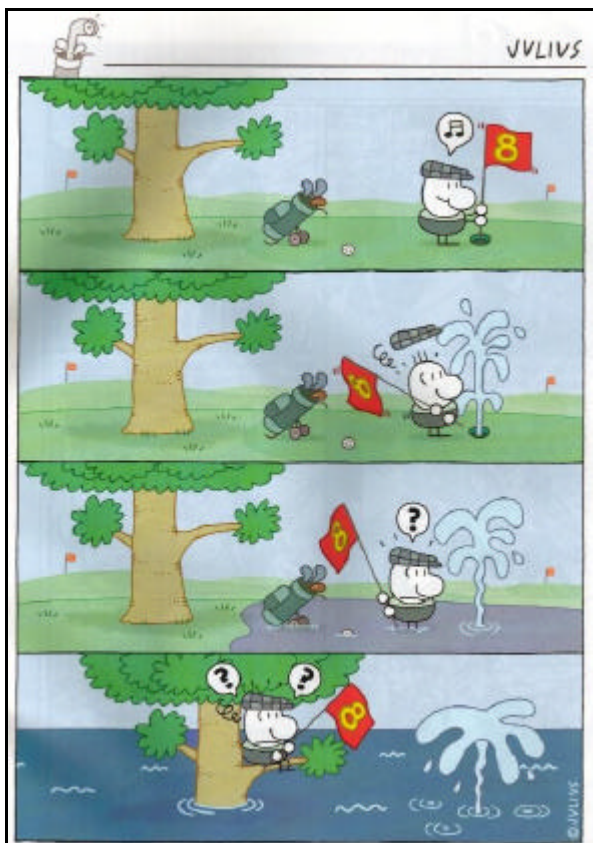
- (1) VALLS, F.: “La troballa del Crist de la Jonquera a través d’un document desaparegut de l’arxiu parroquial”, en *Fiestas Patronales en Honor al Stmo. Cristo de la Junquera*, Xilxes, 2002.
- (2) Per a més informació sobre les característiques del document i altres aspectes de la troballa, podeu consultar VALLS, F.: “La troballa del Crist de la Jonquera. Una mostra de la religiositat popular de Xilxes al segle XVII”, en *Orley, revista de l’Asociació Arqueològica de la Vall d’Uixó*, 2003 (pp. 17-22).
- (3) Antiga mesura de longitud.
- (4) Errada, es refereix a Pere Margalló.
- (5) Tot seguit, immediatament.
- (6) Adverir: donar com a certa una cosa.
- (7) Tot seguit.
- (8) Moure’s fainejant, fent una faena.
- (9) Al manuscrit apareix el nom del sant seguit d’una creu i, entre parèntesi, la paraula *Abad* ?.
- (10) Xica = menuda.

Pel seu interès incloem el present article, aparegut a Levante de Castelló (28-8-2004), que ens dóna una altra visió del que signifiquen els camps de golf i el negoci que es mou al seus voltants.

‘URBANIZAR PARA ESPECULAR

(José Luis Ramos, arquitecto)

El ordenamiento jurídico establece, para toda la administración pública, el deber de relacionarse con los ciudadanos de conformidad con los principios de transparencia y participación ciudadana. Ese deber de transparencia de toda actuación administrativa y el derecho de participación de los ciudadanos está más acentuado en el ámbito del urbanismo, de manera que dicha participación, se regula como trámite obligatorio y su incumplimiento da lugar a la nulidad del plan. El Tribunal Supremo ha dicho reiteradamente que la transparencia y participación en la elaboración y aprobación de los planes de urbanismo tiene por objeto, proporcionar elementos de juicio que aseguren el acierto de las decisiones de la administración pública desde el punto de vista del interés público y el derecho de los ciudadanos afectados directamente.

En ese orden de cosas, la legislación urbanística exige en fase de redacción técnica de los planes se consulte con los afectados y que la opinión de éstos conste documentada en el expediente. No se trata de la fase de exposición pública de un proyecto, sino de la fase de recogida de datos para poder elaborar el proyecto. Si hacen así las cosas, con antelación a la exposición pública del proyecto, los propietarios afectados toman conocimiento del destino inmediato, previsto por el plan, para sus terrenos y se deducen el valor de los mismos de aprobarse el plan.

Nada de lo dicho se hace en la práctica. Como ejemplo, podrían citarse otros, pero citaré el Programa de Actuación Integrada (PAI) del Sector de Suelo Urbanizable Xilxes-Golf de Xilxes, promovido por la mercantil Xilxes Golf Resort S.L., y sometido a exposición pública desde el pasado 12 de agosto. El terreno afectado por esa propuesta de urbanización se trata de suelo rústico sin ninguna expectativa urbanística aparente por encontrarse distanciado de los núcleos urbanos formados por la ciudad y la playa. Por menos de un millón de pesetas la hanegada podían comprarse buenas fincas agrícolas. Pero desde hace algún tiempo empezaron a comprarse los terrenos por el doble y triple de su valor. Hasta ha llegado a pagarse a cuatro millones la hanegada. Al momento de dispararse los precios más de uno tuvo la sospecha que se proyectaba la reclasificación y urbanización de los terrenos. Quienes buscaron información en el Ayuntamiento, las autoridades les negaron conocer que se preparaba la urbanización de los terrenos. El desconocimiento de lo que se preparaba facilitó que se siguieran realizando ventas de terrenos por precios que nunca hubieran aceptado sus propietarios de saber que se iban a urbanizar a corto plazo.

Ahora una vez conocido el proyecto se calcula que la urbanizadora ya tiene el 20% de la propiedad de

las 2.000 hanegadas afectadas. Ello supone 400 hanegadas. La consecuencia, de la falta de información, es que la mayoría de las compras hechas por la promotora lo son a precios muy inferiores de lo que normalmente se establecerá en la aprobación del programa y de lo que puedan establecer los tribunales si alguien no acepta el precio establecido. Así que gracias al secretismo, la urbanizadora conseguirá ahorrarse unos dos millones de pesetas por hanegada, y que se lo tendrá que agradecer al Ayuntamiento, pues sin su colaboración no hubiera podido redactar el PAI y mantener oculto lo que preparaba. Y lo que es más evidente, sin el acuerdo tácito o expreso de las autoridades que lo tienen que aprobar nadie se dedica a comprar terrenos rústicos por encima de su valor. Ello implica que antes de iniciarse la urbanización la urbanizadora ya tiene ganados unos centenares de millones de euros que si el Ayuntamiento hubiera velado por la transparencia, y por el interés de sus vecinos, como le ordena la ley, esos millones hubieran caído al bolsillo de sus propietarios.

Si lo dicho supone un abuso para los propietarios de los terrenos, mayor descaro supone incluir en la urbanización un campo de golf de 606.274 metros cuadrados como carga urbanística. Ello supone que la cesión de los terrenos gratuita a cargo de todos los propietarios suma un 76 % de los terrenos afectados, porque incluye el campo de golf. Además, mientras el resto de urbanizaciones, en general, tienen una edificabilidad sobre el 70 % de la parcela aportada en este caso se quedan el 28 % porque al campo de golf también se le reconoce aprovechamiento urbanístico. Por lo que al incluir al campo de golf en el reparto de la edificabilidad ésta se queda en un 28 %. Así que el valor de los terrenos se quedará en la mitad que el de las urbanizaciones de su entorno.

Además de descaro, incluir el campo de golf como una carga que deben soportar los propietarios de os terrenos es ilegal. Y quien estime lo contrario que cite la norma que lo autoriza. Porque las cargas urbanísticas vienen señaladas por la ley. Y las cargas establecidas legalmente suponen el deber de ceder terreno para viales, zonas verdes, equipamientos e infraestructuras, y los campos de golf no entran dentro de ninguno de los conceptos citados. Cierto es que entre los equipamientos pueden incluir zonas deportivas, pero siempre que éstas queden como espacios de uso público de propiedad pública. En Xilxes se pretende que se quede como propiedad privada que solo se podrá usar previo pago. Un abuso más, es que quien solicita copia del expediente, necesario para poderte defender, en el Ayuntamiento te remiten a la notaria que exige la cantidad de 300 euros para entregarlo todo. Y los folios sueltos un euro el folio. Cuando el Ayuntamiento debe tener las copias correspondientes para poder facilitar las copias que se le soliciten a precio de tasa, (de coste). Quiere decir a duro la copia y 32 en un euro.

Por cierto, otro de los principios que debe practicar la administración con los ciudadanos es el de la buena fe y confianza legítima. El Tribunal Supremo señala la publicación de los planes en el mes de agosto como prueba de mala fe administrativa. Así las cosas, no sería de extrañar que algún propietario piense que el Ayuntamiento en vez de velar por los intereses de sus vecinos se preocupa por quienes quieren hacer negocio a costa del pueblo”.

XILXES A TRAVÉS DE LES IMATGES (II)

La Associació Cultural “Ràfol”, amb motiu del seu 10é aniversari, té previst l'elaboració d'un llibre de fotografies sobre Xilxes. Si teniu alguna fotografia interessant sobre les costums, festes, tradicions, edificis desapareguts, esdevinements socials, ... del nostre poble, no ho dubteu. Feu-nos aplegar les vostres fotos. Ja hi ha molta gent que està col·laborant amb nosaltres.

Ajuda'ns a recuperar la memòria gràfica del nostre poble!

HISTÒRIES DEL CAMÍ “RÀFOL”

POSSIBLE EVOLUCIÓ VIRTUAL DEL NOSTRE ESCUT

← ABANS.

El nostre escut portava les barres de l'antiga Corona d'Aragó ...

ARA →

L'actual escut duu les armes dels Pròixides i una mata de jonc com a element diferenciador (trobada del Crist de la Jonquera).

I ... DESPRÉS →

En un futur no massa llunyà.

Desapareguts els horts de la major part del terme i amb un (o dos) camps de golf, ¿serà aquest el futur escut de la nostra població ?

HUMOR | FERRERES

Mediterráneo, 21-9-2004